

تحلیل آموزش مغفول شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه درسی رشته SBM The Null Education of Entrepreneurial Competencies in the Curriculum of SBM

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۱۲/۲۳، تاریخ ارزیابی: ۱۴۰۰/۷/۱۸، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۸/۱۵

 [20.1001.1.25382241.1401.13.25.11.2](https://doi.org/10.1001.1.25382241.1401.13.25.11.2)

Dr. A.Malekipour, Dr.R.Hakimzadeh,
Dr.M.Deighani

دکتر احمد ملکی پور^{۱*}، دکتر رضوان حکیم زاده^۲

دکتر مرضیه دهقانی^۳

Abstract: This study aimed to analyze the null education of entrepreneurial competencies in the curriculum of SBM. The statistical society consisted Entrepreneurs and all curriculum syllabus of SBM Discipline Approved by Ministry of Science, Research and Technology of Iran 2020-2021. To select them, the purposive sampling method in the entrepreneurs section and census sampling method in the curriculum syllabus for Small Business Management were used. In this study the research tool was a semi-structured interview and a content analysis checklist of entrepreneurial competencies. The results of interview led to the extraction of six main categories and 44 sub-categories of entrepreneurial competencies: entrepreneurial knowledge (8 sub-components), entrepreneurial awareness (7 sub-components), entrepreneurial attitudes (12 sub-components), entrepreneurial opportunity (4 sub-components), managerial entrepreneurial (9 sub-components) and entrepreneurial social capital (4 sub-components). The results of content analysis indicated that presence of entrepreneurial competencies among the curriculum syllabus is neglected in the SBM Discipline. Also, the curriculum syllabus of managerial entrepreneurial competencies are the highest and the entrepreneurial social competencies are the lowest. Therefore, the curriculum syllabus of SBM as a major of study must be reviewed with the absence of entrepreneurial competencies.

Keywords: curriculum, competency, education entrepreneurship, SBM

چکیده: هدف پژوهش حاضر تحلیل آموزش مغفول شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه درسی رشته کارشناسی SBM بود. جامعه تحقیق شامل افراد کارآفرین و کلیه سرفصل‌های برنامه درسی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای رشته کارشناسی SBM در سال ۹۹-۱۴۰۰ بود. برای انتخاب آنها از روش نمونه‌گیری هدفمند در بخش افراد کارآفرین و روش نمونه‌گیری سرشماری در بخش سرفصل‌های رشته کارشناسی SBM استفاده گردید. ابزار پژوهش در این تحقیق مصاحبه نیمه ساختاریافته و چک لیست تحلیل محتوا است. بدین صورت که در ابتدا با ۱۲ نفر از افراد کارآفرین برای استخراج شایستگی‌های کارآفرینانه مصاحبه صورت گرفت. سپس براساس شایستگی‌های استخراج شده چک لیست تحلیل محتوا طراحی شد تا میزان حضور شایستگی‌های کارآفرینانه در سرفصل‌های برنامه درسی رشته کارشناسی SBM مورد تحلیل قرار گیرد. نتایج در بخش مصاحبه بیانگر استخراج ۶ مقوله اصلی و ۴۴ زیر مقوله شایستگی‌های کارآفرینانه شامل: دانش کارآفرینانه (۸ زیر مقوله)، آگاهی کارآفرینانه (۷ زیر مقوله)، نگرش کارآفرینانه (۱۲ زیر مقوله)، فرصت آفرینی کارآفرینانه (۴ زیر مقوله)، مدیریتی کارآفرینانه (۹ زیر مقوله) و اجتماعی کارآفرینانه (۴ زیر مقوله) بود. در بخش تحلیل محتوا یافته‌ها نشان داد که میزان حضور شایستگی‌های کارآفرینانه در بین سرفصل‌های برنامه درسی در رشته کارشناسی SBM مورد غفلت قرار گرفته‌اند و نیز در سرفصل‌های برنامه درسی این رشته شایستگی‌های مدیریتی کارآفرینانه دارای بیشترین فراوانی و شایستگی‌های اجتماعی کارآفرینانه دارای کمترین فراوانی هستند. بنابراین لازم است که برنامه درسی رشته کارشناسی SBM با توجه به عدم حضور شایستگی‌های کارآفرینانه مورد بازنگری قرار گیرد.

کلمات کلیدی: آموزش کارآفرینی، برنامه درسی، شایستگی‌های کارآفرینانه، مدیریت کسب‌وکارهای کوچک.

^۱ استادیار، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه فرهنگیان (نویسنده مسئول). malekipour95@gmail.com

^۲ دانشیار، گروه روش‌ها و برنامه‌های آموزشی، دانشگاه تهران. hakimzadeh@ut.ac.ir

^۳ دانشیار، گروه روش‌ها و برنامه‌های آموزشی، دانشگاه تهران. deighani_m3@yahoo.com

مقدمه

امروزه مؤسسات آموزش عالی با توجه به تغییرات و تحولات بین المللی با سرلوحه قرار دادن ماموریت نوین خود یعنی پیوند دهند دانشگاه و صنعت کوشش زیادی را برای ایجاد و پیاده سازی خود به عنوان دانشگاه کارآفرین کرده اند. هدف این نوع دانشگاه ها ایجاد روح فرهنگ کارآفرینی در دانشجویان و همچنین فرصت های کارآفرینانه و سرمایه گذاری جدید است (سازمان همکاری های اقتصادی^۱، ۲۰۱۳). در این نوع دانشگاه ها با تأکید بر آموزش کارآفرینی به دانشجویان، آنها شایستگی ها و مهارت هایی را دریافت می کنند که با به کارگیری آنها علاوه بر بهبود زندگی در سطح فردی، نقش بی بدیلی را در تسریع پیشرفت همه جانبه آن جامعه ایفا می کنند. بنابراین یکی از راه های پاسخگویی دانشگاه ها به الزامات محیطی و پشتیبانی از مأموریت نوین خود، استفاده و بهره گیری از کارآفرینی و آموزش کارآفرینی است. در این راستا پژوهش های متعددی بیانگر این است که کارآفرینی را می توان از طریق آموزش، پرورش داد (گیت وود^۲، پاورز^۳، شاور^۴ و گارتنر^۵، ۲۰۰۲؛ میترا^۶ و ماتلی^۷، ۲۰۰۴؛ کورتکو^۸، ۲۰۰۵؛ هریس^۹ و گیسن^{۱۰}، ۲۰۰۸؛ هنری^{۱۱}، هیل^{۱۲} و لیتیچ^{۱۳}، ۲۰۰۵). آموزش کارآفرینی یعنی محتوا، روش ها و فعالیت هایی که انگیزه، شایستگی و تجربه را رشد و توسعه می دهد تا راه اندازی، مدیریت و مشارکت در فرایند ارزش افزوده را ممکن سازد (موربرگ^{۱۴}، استنبرگ^{۱۵} و وسترگارد^{۱۶}، ۲۰۱۲). لويس^{۱۷} و ماسی^{۱۸} (۲۰۰۳) آموزش کارآفرینی را رشد افراد به خصوص جوانان در یک سری از

1- US Department of Commerce

2- Gatewood

3- Powers

4- Shaver

5- Gartner

6- Mitra

7- Matlay

8- Kuratko

9- Harris

10- Gibson

11- Henry

12- Hill

13- Leitch

14- Moberg

15- Stenberg

16- Vestergaard

17- Lewis

18- Massey

تحلیل آموزش مغفول شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه درسی...

شایستگی‌ها و نگرش‌ها تعریف می‌کنند که به آن‌ها این اجازه را می‌دهد هم ایجاد کننده کسب‌وکار و هم جستجو کننده آن باشند. در یک تعریفی دیگر آموزش کارآفرینی فرآیندی نظام‌مند، آگاهانه و هدف‌گراست که طی آن افراد غیر کارآفرین ولی دارای توان بالقوه، به صورتی خلاق تربیت می‌گردند (ترپسترا^۱ و روزل^۲، ۱۹۹۳)؛ و این مفهوم نیز بر ویژگی‌ها، توانمندی‌ها و شایستگی‌هایی تأکید دارد که اشخاص برای راه‌اندازی، رشد و مدیریت کسب‌وکار بایستی به آن مجهز شوند (گیپ^۳، ۲۰۰۲).

در گزارش کنسرسیوم آموزش اروپا (۲۰۰۸) آمده است که آموزش کارآفرینی تنها بر آموزش کسب‌وکار به افراد تأکید ندارد بلکه این فرایند بر تفکر خلاقانه و ارتقا یک حس قوی از اعتمادبه‌نفس و توانمندسازی مبتنی است. مطابق چارچوب اروپا از شایستگی‌های کلیدی (۲۰۰۴) هدف اصلی آموزش کارآفرینی رشد دانش، مهارت و نگرش‌های دانشجویان هم با اهداف تجاری و هم غیرتجاری با تأکید بر مسیرهای کارآفرینانه است و آموزش کارآفرینی ضمن متفاوت بودن از مطالعات اقتصادی و کسب‌وکار در جهت ارتقا خلاقیت، نوآوری و خوداشتغالی افراد گام بر می‌دارد. به‌طور کلی می‌توان گفت آموزش کارآفرینی سیاستی است که منجر به فراهم کردن مجموعه فعالیت‌هایی برای پرورش و کسب شایستگی‌ها در قالب مهارت‌ها، دانش‌ها و نگرش‌های افراد برای راه‌اندازی کسب‌وکار، تثبیت و توسعه کسب‌وکار، افزایش خلاقیت، نوآوری و اعتمادبه‌نفس در مسائل و چالش‌های مواجهه شده در زندگی می‌شود.

امروزه در کشورهای پیشرفته جهان گام‌های اساسی جهت حمایت از فعالیت‌های کارآفرینانه در درون دوره‌های دانشگاهی برای آموزش و پرورش شایستگی‌های کارآفرینانه دانشجویان برداشته شده، و کارآفرینی و خوداشتغالی در برنامه‌های آموزشی رشته‌های گوناگون مورد توجه زیادی قرار گرفته است (بریج^۴ و اونیل^۵، ۲۰۱۲). زیرا اعتقاد بر این است که کارآفرینی به عنوان یک شایستگی کلیدی منجر به تقویت هر چه بیشتر اعتماد بنفس و تفکر خلاق دانشجویان می‌شود، لذا توجه زیادی به آموزش مبتنی بر شایستگی در برنامه‌های آموزش کارآفرینی در سطح علمی و محیط آموزشی شده است (ازکیوردو^۶، ۲۰۰۸). بنابر گزارش موسسه جهانی روحیه کارآفرینی دانشگاهی دانشجویان^۷ (۲۰۱۴) آموزش کارآفرینی در همه رشته‌ها

1- Terpstra

2 - Rozell

3- Gibb

4- Bridge

5 - O'Neill

6- Izquierdo

7- Guess

تدریس می‌شود، و در این بین قصد و نیت کارآفرینانه در دانشجویان به شکل چشمگیری افزایش یافته است (فیلیپ^۱ و توماس^۲، ۲۰۱۴).

یکی از رشته‌هایی که از نظر ماهیت بیشترین ارتباط را با آموزش کارآفرینی دارد، رشته مدیریت کسب و کارهای کوچک^۳ است. این حوزه به عنوان یک رشته نو ظهور در سال‌های اخیر چه در عرضه بین المللی و چه داخلی مورد توجه قشر عظیمی از متقاضیان قرار گرفته است. هدف ایجاد این رشته توسعه و تعمیق دانش کسب و کار در بین فارغ التحصیلان مقطع کارشناسی سایر رشته‌های دانشگاهی، کمک به برقراری پیوند منطقی بین توسعه دانش فنی و ارتقاء مهارت کسب و کار در کشور، تقویت جنبه کاربردی و عملی دانش مدیریت کسب و کار در کشور، کمک به ارتقاء تعاملات صنعت و دانشگاه و افزایش سهم دانشگاه در کمک به توسعه محیط پیرامونی و تحقق مفهوم دانشگاه کارآفرین می‌باشد. در این بدیهی است با توجه به اهداف و رسالت تاسیس این رشته، آموزش کارآفرینی نقش بسزایی را در دستیابی به اهداف ایفا می‌کند که بخش اعظمی از آموزش کارآفرینی به دانشجویان از طریق برنامه های درسی صورت می‌گیرد. زیرا برنامه درسی به عنوان قلب آموزش محسوب می‌شود (نول، ۲۰۱۱)، و نقش تعیین کننده‌ای بر آموزش کارآفرینی به دانشجویان انجام می‌دهد. حال چنانچه توجه به آموزش مهارت‌های کارآفرینی به دانشجویان در برنامه درسی آنها مورد غفلت قرار گرفته باشد، دستیابی به این اهداف مبهم خواهد بود. در ارتباط با پژوهش حاضر تحقیقاتی در داخل و خارج صورت گرفته که در زیر به آن اشاره می‌گردد:

ملکی پور، حکیم زاده، دهقانی و زالی(۱۳۹۵) در پژوهشی تحت عنوان مطالعه تطبیقی برنامه درسی آموزش کارآفرینی در قلمرو رشته‌های کارشناسی علوم اجتماعی و رفتاری در دانشگاه تهران با دانشگاه‌های پیشرو آمریکا به این نتیجه رسیدند که عناصر برنامه درسی (اهداف، محتوا، روش تدریس و ارزشیابی) در آموزش عالی ایران در وضعیت مطلوبی قرار ندارند. جنتیان (۱۳۹۵) نیز در رساله خود تحت عنوان بررسی تطبیقی برنامه‌های آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌های ایالات متحده آمریکا، ژاپن و ایران به این نتیجه دست یافت که برنامه‌ها و دوره‌های آموزش کارآفرینی در ایران برای رشته‌های غیر کسب‌وکار بسیار سطحی، عمومی و مقدماتی می‌باشد و برای رشته‌های کسب‌وکار جامعیت و تنوع محتوایی ندارد. دوره‌های آموزش کارآفرینی برای رشته‌های کسب‌وکار مکمل برنامه‌های آموزش کارآفرینی برای این رشته‌ها نیست. صفری و سمیع زاده (۱۳۹۱) در پژوهشی تحت عنوان "نیازسنجی آموزش دانش و مهارت کارآفرینی در

1 - Philipp

2 - Thomas

3 - Small business management (SBM)

تحلیل آموزش مغفول شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه درسی...

رشته‌های علوم انسانی^۱ به این نتیجه رسیدند که وضعیت آموزش کارآفرینی چه از دید دانشجویان و چه از دید استادان دارای وضعیت نامناسبی است. شریف، جمشیدیان، رحیمی و نادری (۱۳۹۰) نیز در پژوهشی تحت عنوان "تحلیل وضعیت آموزش کارآفرینی در آموزش عالی ایران" به این نتیجه دست یافتند که هدف‌ها، محتوا، راهبردهای یاددهی و یادگیری، شیوه‌های مدیریت و نظارت و ارزشیابی آموزش کارآفرینی باید بیش از سطح متوسط در آموزش کارآفرینی مد نظر قرار گیرد. صالحی عمران و رستمی (۱۳۸۷) در پژوهشی تحت عنوان بررسی تاثیر آموزش‌های دانشگاهی در پرورش ویژگی‌های کارآفرینی دانشجویان به این نتیجه دست یافتند که برنامه‌های آموزشی دانشگاه زمینه مناسبی در پرورش ویژگی‌های کارآفرینی دانشجویان فراهم نکرده است.

در تحقیقی تحت عنوان "جنسیت، اثربخشی کارآفرینی و نیت کارآفرینانه: استلزامات آموزش کارآفرینی" ویلسون^۱، کیسکول^۲ و مارلینو^۳ (۲۰۰۷) نشان دادند که آموزش کارآفرینی نقش مهمی را در بالا بردن سطح خودکارآمدی و قصد شروع فعالیت اقتصادی بازی می‌کند. سوتریس^۴، زربیناتی^۵ و الهم^۶ (۲۰۰۷) در مطالعه خود تحت عنوان "نقش برنامه‌های کارآفرینی بر افزایش قصد کارآفرینانه دانشجویان علوم مهندسی در دو دانشگاه لندن و فرانسه" به این نتیجه دست یافتند که هنجارهای ذهنی و قصد کارآفرینی در ابتدا و انتهای برنامه‌ی آموزشی متفاوت است. آدمیلوتی^۷ (۲۰۰۷) معتقد است که کارآفرینی خلاقیت عملی برای ترکیب منابع و فرصت‌ها به راه‌های جدید است که شامل ویژگی‌های شخصی، مالی و منابع دیگر در محیط برای دستیابی به موفقیت اقتصادی می‌شود. سانگ^۸ و دیسونگ^۹ (۲۰۰۵) در طی پژوهشی تحت عنوان تأثیر آموزش کارآفرینی: "مطالعه تطبیقی دانشگاه‌های آمریکا و کره" به این نتیجه دست یافتند که بافت فرهنگی دانشجویان آمریکایی از دانشجویان کره‌ای متفاوت است، بدین صورت که بافت فرهنگی دانشجویان آمریکایی در اصطلاحات قصد و نیت کارآفرینانه، دانش و توانایی ایجاد سرمایه‌گذاری، به رسمیت شناختن اهمیت آموزش کارآفرینی و قصد راه‌اندازی سرمایه‌گذاری در خارج از کشور با تأکید بر کارگروهی در وضعیت بهتری قرار دارند.

1- Wilson

2- Kickul

3- Marlino

4- Souitaris

5- Zerbinati

6- Al-Laham

7- Ademiluyi

8- Sang

9- Daesung

با توجه به آنچه گفته شد، از آنجایی که پداگوژی و یادگیری کارآفرینی به عنوان موضوعی مهم و قابل رشد در سیستم‌های آموزشی جهان تبدیل شده است (پاکو^۱، فریره^۲ و ریوسو^۳، ۲۰۱۶)، لذا ضروریست یکی از وظایف و برنامه‌های مهم نظام آموزش عالی کشور ایران آموزش، توسعه و بسترسازی کارآفرینی و تربیت کارآفرینان در جامعه باشد (شریف و همکاران، ۱۳۹۰). حال از آنجایی که بخش اعظمی از آموزش کارآفرینی در آموزش عالی ایران در رشته مدیریت کسب و کار از طریق برنامه درسی ایجاد می‌شود، و کسب شایستگی‌های کارآفرینی برای این دانشجویان بیش از پیش لازم است، لذا این سؤال مطرح می‌گردد که برنامه درسی رشته SBM تا چه حدی شایستگی‌های آموزش کارآفرینی را مورد توجه قرار داده است؟ انجام این پژوهش به چند دلیل مهم است اول اینکه می‌توان با شناخت شایستگی‌های مغفول از برنامه درسی رشته‌های SBM، آنها را در برنامه درسی گنجانند و دلیل دو اینکه، آگاهی از میزان حضور شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه درسی باعث می‌شود تا سیاستگذاران و مولفان برنامه درسی رشته SBM اقدامات لازم را برای بازنگری برنامه درسی مربوطه به عمل آورند، برای این هدف این پژوهش تحلیل آموزش مغفول شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه درسی رشته SBM است.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کیفی است، که با روش مصاحبه و تحلیل محتوا انجام شده است، به لحاظ اهداف پژوهش نیز از نوع کاربردی است، چون نتایج آن می‌تواند مورد استفاده سازمان‌های تصمیم‌گیرنده و متولی قرار گیرد. جامعه پژوهش حاضر دو گروه را در بر می‌گیرد گروه اول شامل افراد کارآفرین در حوزه مدیریت کسب و کار است و گروه دوم شامل کلیه سرفصل‌های برنامه درسی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای رشته SBM در سال ۹۹-۱۴۰۰ است. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری هدفمند برای انتخاب افراد کارآفرین و از روش نمونه‌گیری سرشماری برای انتخاب سرفصل‌های استفاده شده است که بر این اساس کلیه سرفصل‌های این رشته مورد بررسی قرار گرفت. ابزار پژوهش مصاحبه نیمه ساختار یافته و چک لیست تحلیل محتوا است. فرایند این پژوهش در دو مرحله مصاحبه و تحلیل محتوا به طریق زیر انجام گرفت:

¹ - Paco
² - Ferreira
³ - Raposo

تحلیل آموزش مغفول شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه درسی...

مرحله ۱) بخش مصاحبه: ابتدا با ۱۲ نفر از افراد کارآفرین با روش نمونه گیری هدفمند مصاحبه نیمه ساختار یافته تا رسیدن به اشباع نظری انجام شد، مدت مصاحبه برای هر کدام از آنها بین ۲۵ تا ۴۰ دقیقه طول کشید، فرایند تحلیل داده‌ها در بخش مصاحبه نیمه ساختار یافته استقرایی بود که با روش پیشنهادی اسمیت^۱ (۱۳۹۵)؛ به نقل از ادیب، پرویزی و صلصالی، (۱۳۹۲) مورد تحلیل قرار گرفت. اسمیت برای تحلیل داده‌ها سه مرحله: تولید اطلاعات، تجربه و تحلیل داده‌ها و تلفیق مورددا ارائه کرده است. براین اساس پژوهشگر در مرحله اول ابتدا تمام مصاحبه‌های ضبط شده را با دقت مرور کرده، و سپس بر روی کاغذ پیاده می‌کند. در مرحله بعد با مطالعه و مقایسه نوشته‌ها در ابتدا مضامین فرعی استخراج و بعد با ادامه مقایسه و در نظر گرفتن تفاوتها و شباهتها مضامین اصلی را استخراج می‌کند، و در نهایت به همان رویکرد و از طریق ادغام، طبقات نهایی شناسایی می‌شوند. جهت تعیین اعتبار داده‌ها از راهبرهایی همچون بازبینی مصاحبه شوندگان و بازبینی پژوهشگران همکار استفاده شد. برای قابلیت اطمینان در پژوهش حاضر از یک ناظر خارجی که سابقه پژوهش کیفی و تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی را داشت، نیز استفاده شد که بدین صورت در نهایت قابلیت اطمینان پژوهش هم ایجاد شد.

مرحله ۲) تحلیل محتوا: براساس شایستگی‌های استخراج شده در مرحله قبل، ابزار چک لیست تحلیل محتوا شامل ۴۴ شایستگی کارآفرینانه در زیر مجموعه شش دسته طراحی شد (جدول-۱). تا میزان حضور شایستگی‌های کارآفرینانه در سرفصل‌های برنامه درسی رشته SBM مورد تحلیل قرار گیرد. برای تعیین روایی ابزار، از روایی محتوایی استفاده گردید و فهرست وارسی در اختیار چهار نفر از متخصصان کارآفرینی و افراد کارآفرین قرار گرفت و پس از اعمال اصلاحاتی، مورد تأیید و استفاده قرار گرفت. برای حصول اطمینان از پایایی پژوهش هم از روش ویلیام اسکات استفاده شد، به این شکل که قسمتی از محتوا کتب توسط خود پژوهشگر و یک متخصص خارجی که به روش تحلیل محتوا آشنایی لازم را داشت، تحلیل شد که ضریب توافق حاصل ۸۸٪ به دست آمد. واحد تحلیل در این پژوهش مضمون هر یک از سرفصل‌های رشته SBM است. از این رو برای پاسخ به سؤالها، بعد از تجزیه و تحلیل محتوا سرفصل‌های برنامه درسی رشته جداولی برای فراوانی هر سازه و زیر مقوله‌های آن ارائه گردید.

---

^۱ - Smith

جدول ۱. چک لیست تحلیل محتوا

ردیف	سازهای شایستگی کارآفرینانه	زیر مولفه‌های سازه های شایستگی کارآفرینانه
۱	دانش کارآفرینانه	اخلاق کسب‌وکار- طراحی مدل کسب‌وکار- طرح کسب‌وکار- بین‌المللی سازی کسب‌وکار- راه‌اندازی کسب‌وکار- حقوق کسب‌وکار- بازاریابی کارآفرینانه- طراحی محصول
۲	نگرش کارآفرینانه	خودآگاهی- پشتکار- تحمل ابهام- کنترل درونی- استقلال‌طلبی- خودکارآمدی کارآفرینانه- تفکر خلاق- تفکر نقادانه- خوشبینی- روحیه ماجراجویی- روحیه ریسک پذیری- رویاپردازی
۳	آگاهی کارآفرینانه	مهارت در جستجو اطلاعات جدید- ارتباط اطلاعات جدید با دانش قبلی- ارزیابی اطلاعات جدید- مهارت در انتقال بهترین رسانه برای انتقال پیام- مهارت‌های رایانه‌ای- مهارت در استفاده از پژوهش در کسب‌وکار، آینده نگری
۴	فرصت‌آفرینی کارآفرینانه	استفاده از فرصت‌ها- مهارت تصمیم‌گیری- مهارت حل مسئله- نوآوری
۵	مدیریتی کارآفرینانه	مهارت رهبری در کسب‌وکار- مهارت مدیریت پروژه در کسب‌وکار- مهارت مدیریت دانش در کسب‌وکار- مهارت برنامه‌ریزی راهبردی- مهارت مدیریت کارکنان- مهارت در استفاده از مهندسی معکوس- مهارت‌های مدیریت مالی- مدیریت بحران در کسب‌وکار- توانایی هدف‌گذاری روشن
۶	شایستگی‌های اجتماعی	شبکه‌سازی اجتماعی- مهارت در حفظ روابط با کارکنان- مهارت مذاکره- مهارت‌های میان فرهنگی

یافته‌های پژوهش

بخش اول: تحلیل کیفی بخش مصاحبه برای تدوین سازه شایستگی‌های کارآفرینانه

جدول ۲. مقوله‌های اصلی، فرعی و نمونه کدهای اولیه

مقاله های اصلی	مقاله های فرعی	نمونه کدهای اولیه مصاحبه شوندگان	مصاحبه‌ها
دانش کارآفرینانه	اخلاق کسب‌وکار	توکل به خدا، فکر کردن به خدمت به مردم، فکر کردن به خدمت به پیشرفت جامعه، تأکید بر رقابت سالم در کسب‌وکار، حلال و حرام را دانستن مسائل کسب‌وکار، منشور اخلاقی داشتن، و ...	۲م، ۱م ۵م، ۳م ۱۱م، ۱۰م
	بازاریابی	تبلیغات کردن و آشنایی با روش‌های آن، شناخت نیازهای کشور، شناخت نیازهای بازار، شناخت صنعت مربوطه، شناخت پنچ مارکینگ، نام‌گذاری و برند سازی خوب برای کسب‌وکار، ایجاد یک کسب‌وکار ارزش محور، و ...	۲م، ۱م ۵م، ۴م ۹م، ۸م، ۷م
	تدوین طرح کسب‌وکار	طراحی کردن بیزینس پلن، تعیین نیازهای طرح کسب‌وکار، تدوین کسب‌وکار به توجه به نیازها و انتظارات اجتماعی، تدوین کسب‌وکارهای اثربخش و کارا، تدوین کسب‌وکارهای اشتغال آفرین و ...	۵م، ۲م ۶م، ۸م ۱۰م
	مدل کسب‌وکار	داشتن الگو کسب‌وکار، آشنایی با مدل‌های کسب‌وکار، انتخاب بهترین مدل از بین مدل‌های کسب‌وکار، شناخت الگوها و مدل‌های کسب‌وکار در آن حوزه، آزمایش مدل‌ها در مراحل ابتدایی کسب‌وکار و ...	۲م، ۱م ۵م، ۷م، ۸م
	حقوق کسب‌وکار	ثبت اثر، آشنایی در مورد مسائل و قوانین کسب‌وکار اطلاعات، تنظیم قوانینی که کسب‌وکارهای نوآورانه را ترویج دهد، تدوین قوانین مشخص در کسب‌وکار خود برای حمایت دولت از کسب‌وکارها و ...	۲م، ۱م ۵م، ۱۱م
	طراحی محصول	نوع دیزاین خدمات یا چیزی که ارائه می شود خیلی مهم است، افراد بسیاری بدون توجه به چگونگی محصول وارد حوزه کارآفرینی می شوند که شکست می خورند، حتما فرد کارآفرین به زیبایی بسته و محصول باید فکر کند و ...	۹م، ۸م، ۷م
	راه اندازی کسب و کار	یک کارآفرین باید دورنمایی از محصول خود فراتر از مرزها داشته باشد، یکی از موفقیت های مه برای هر کارآفرین آشنایی با کشورهای دیگر است، بین المللی سازی برای توسعه کارآفرینی یک سکوی پرتاب برای پیشرفت است و ...	۹م، ۱۰م ۱۱م
		علم مشکلات را برای راه اندازی اقدام را باید داشته باشید، هر فعالیتی در ابتدا نیازمند چگونگی راه اندازی است، در استارت کار فرد کارآفرین باید آنچنان با آگاهی کامل گام بردارد که در مرحله ابتدایی یعنی به راه انداختن کار با مشکلی مواجه نشود، خیلی از کارآفرینان به علت اینکه با موانع راه اندازی آشنایی ندارند شکست می خورند و ...	۱م، ۱۰م ۳م

مقوله های اصلی	مقوله های فرعی	نمونه کدهای اولیه مصاحبه شوندگان	مصادره ها
نگرش کارآفرینانه	پشتکار	سختی زیادی کشیدن، کنترل کردن سختی، دلسرد نشدن از نتیجه، تلاش زیاد کردن، کم ادعا داشتن و پشتکار، بالا نبردن انتظارات، درس گرفتن از شکست، کار زیاد برای موفقیت در کسب و کار، قاطع بودن در موقع تصمیم گیری های مهم، صبور بودن در مواقع روبه روشن شدن با سختی ها و ..	۱م، ۲م، ۳م، ۴م، ۵م، ۶م، ۷م، ۸م، ۹م
	ریسک پذیری	شروع کردن با سرمایه کم، توقع سود نداشتن در مراحل ابتدایی، وام گرفتن از بانک و دیگر مؤسسات، ویژگی های فردی و اجتماعی ریسک پذیری، پایین آوردن قیمت ها، مخاطرات کسب و کار را بپذیرند، الگو بودن برای ایجاد حس ریسک پذیری در دیگر اعضا و ...	۱م، ۲م، ۳م، ۴م، ۵م، ۶م، ۷م، ۸م، ۹م، ۱۲م
	خلاقیت	ایجاد گروه های طوفان مغزی، رفع موانع و قوانین دست پاگیر برای خلاقیت بیشتر کارکنان، پرورش ایده خوب، خارج کردن خود از یک چارچوب بسته و کلیشه ای، بهره گیری از ترکیب مسائل مختلف برای ایجاد ایده جدید و ...	۲م، ۳م، ۴م، ۵م، ۶م، ۷م، ۸م، ۱۰م، ۱۱م، ۱۲م
	رویا پردازی	رؤیاپردازی نسبت به آینده شغلی، پرهیز از موفقیت در یک شغل ساکن، رؤیاپردازی در چگونگی رسیدن به موفقیت، شجاعت در خیال پردازی برای ایجاد برای یافتن ایده های جدید و ..	۱۲م، ۲م
	خودکارآمدی	اعتماد به نفس به خود، اعتماد به کسب و کار، اعتماد به کارکنان، بهبود ادراکات افراد از قابلیت ها و توانایی های خود، هر از گاهی خودتان را بخاطر موفقیت ها تشویق کنید، اعتماد مدیریت نسبت به شایستگی ها و ...	۲م، ۳م، ۵م، ۷م، ۹م
	خودآگاهی	خودت را باید بشناسی، یک کارآفرین موفق نقاط ضعف و قوت خود را می داند، وقتی بدونی چند مرده حلاج هستی یقینا در اقدامات ها ثابت قدم خواهی بود، و ...	۱م، ۳م، ۵م، ۶م، ۹م
	روحیه ماجراجویی	بعضی وقتا باید مثل یک خبرنگار دنبال چالش بگردید، ماجراجویی یک ویژگی فرد کارآفرین است، من سعی می کنم به عمق کار و ماجرا پی ببرم، و ...	۵م، ۹م، ۱۰م، ۱۱م
	تفکر نقادانه	باید از اینکه کسی عیب کار شما را به شما بگوید نترسید، از نقدهای دیگران باید به عنوان فرصت استفاده کرد، خیلی وقت ها از دل این راهنمایی هایی که افراد از شما می کنند که ممکن است بعضی وقتا به شما برخورد، کمک	۵م، ۸م، ۱۰م، ۱۱م

مقاله های اصلی	مقاله های فرعی	نمونه کدهای اولیه مصاحبه شوندگان	مصادرها
		بسیاری به شما می‌کند. از انتقادات دیگران استقبال کنید، و ...	
	خوشبینی	وقتی کاری می‌کنید، نگاه مثبت داشته باشید، یک فرد کارآفرین با آرامش خاطر و تصور مثبت فعالیت می‌کند، اگر قرار است با بدبینی کارتون رو پیش ببرید ره به جایی پیش نخواهید برد، و ...	۱۰م، ۷م ۱۱م
	تحمل ابهام	در موقع سختی‌ها خورد را نبازید، وقتی با یک مشکل مواجه می‌شود، روحیه خود را حفظ کنید، در مسیر کارآفرینی پیچیدگی‌ها و ابهامات زیادی وجود دارد، و ...	۱۰م، ۶م ۱۲م
	کنترل درونی	یک کارآفرین فقط خودش به خودش بیشترین کمک را می‌کند، خودتان را نباید بازپچه شانس یا موارد خارجی بدوینید، سرنوشت یک کارآفرینی فقط دست خودش است، کارآفرین به کار خود ایمان دارد، فرد کارآفرین آنچنان به کار خود اعتقاد دارد که از زخم زبان‌های دیگران دل‌سرد نمی‌شود، و ...	۲م، ۱م ۱۱م، ۶م
	استقلال طلبی	در کارتان مستقل باشید، یک کارآفرین باید آنچنان شخصیتی داشته باشد که وقتی تنها هم بماند با استقلال کامل عمل کند، استقلال طلبی باید در وجود یک کارآفرین نهادینه شود، و ...	۵م، ۴م، ۱م ۹م
	آگاه‌نگری	آینده‌نگری برای توسعه شرکت، آینده‌نگری در خصوص ایجاد محصولات جدید، تعیین نیازهای آینده، پرهیز از تفکر کوتاه‌مدت، دوراندیشی در توسعه توانمندی‌های خود و کارکنان، فکر کردن و قرار دادن خود در شرایط چالش‌زا، پیش‌بینی مشکلات آینده، آگاهی از تغییرات و فرایندهای جدید برای تغییر مسیر آینده، و ...	۲م، ۱م ۵م، ۴م ۱۰م، ۶م ۱۲م
	استفاده از پژوهش در کسب‌وکار	پژوهش در کسب‌وکارهای کشورهای خارجی، آگاهی از چگونگی استفاده از روش‌های آماری در حوزه مربوطه، بهره‌گیری از زبان مهندسی برای حرکت بهتر به جلو، پژوهش در تحلیل شرایط و محیط، کار با مدل‌ها و الگوها، بهبود مهارت‌های پژوهشگری نیروی انسانی و ...	۲م، ۱م ۵م، ۶م ۹م، ۸م
	مهارت رایانه‌ای	مهارت در تایپ ده انگشتی، بهره‌گیری از اکسل در کسب‌وکار، بهره‌گیری از نرم‌افزارهای آماری، استفاده از فضای اینترنت برای پیشرفت کسب‌وکار، بهره‌گیری از مهارت‌های کامپیوتری برای مدیریت زمان و ...	۵م، ۲م ۸م، ۷م ۱۰م
	جستجو اطلاعات جدید	منابع جستجو اطلاعات را شناختن، انتخاب بهترین اطلاعات از بین اطلاعات جستجو شده، روش جستجو اطلاعات از منابع معتبر و صرفه‌جویی در زمان را آموخته باشید، شناخت سایت معتبر در حوزه کسب‌وکار، بیشتر موفقیت‌ها با	۵م، ۱م ۷م، ۶م ۱۰م، ۹م

مقاله های اصلی	مقاله های فرعی	نمونه کدهای اولیه مصاحبه شوندگان	مصاحبه ها رد
		جستجو و کشف کردن ایجاد می شوند و ...	۱۲م
	ارتباط اطلاعات جدید با دانش قبلی	وقتی چیزی را نمی دانید به دنبال آنها برید تا یادگیری شما افزایش یابد، یک کارآفرین باید حافظه خوبی برای یادگیری معنادار داشته باشد، من وقتی چیزی را یاد می گیرم برای اینکه بهتر استفاده کنم آنها را با مطلب قبلی مرتبط می کنم، و ...	
	ارزیابی اطلاعات جدید	مدام باید دانش خود را مورد ارزیابی قرار دهید، بدون کسب اطلاعات دقیق مطالب را مورد تایید قرار ندهید، آگاهی خود را مورد بازنگری قرار دهید تا داشته های خود را افزایش دهید، و ...	
	مهارت در انتقال بهترین رسانه برای انتقال پیام	وقتی مذاکره می کنید، مهمترین منبع برای انتقال پیام را انتخاب کنید، خیلی وقتا همه چیزی فقط با حرف زدن درست نمی شود بلکه از روش های دیگر هم می توان برای تعامل استفاده کرد، یک کارآفرین یقینا نیاز دارد که به انواع منابع انتقال پیام برای موفقیت بیشتر آشنا باشد، و ...	
فرصت کارآفرینانه	استفاده از فرصت ها	تشخیص صحیح مشکلات و موانع در کسب و کار، استفاده از فرصت ها به بهترین نحو ممکن ، به نیازهای مردم و بازار به عنوان یک فرصت نگاه کردن، تغییرات و تحولات را به چشم یک فرصت دیدن، توانایی تحلیل و ارزیابی فرصت ها، و ...	۲م، ۳م ۴م، ۶م ۸م، ۹م ۱۰م، ۱۱م ۱۲م
	حل مسئله	یک کارآفرین با مشکلات زیادی در مسیر خود روبرو می شود که اینجا نیاز است مهارت حل مسئله بدانند، یک کارآفرین باید از بین راه حل ها بهترین راه حل بتواند انتخاب کند، در مواقع چالش زاد قدم اول این است که شرایط و چالش را تعریف کند و...	
	تصمیم گیری	فرایند تصمیم گیری یکی از مهارت هایی است که یک کارآفرین در تمام لحظه های کارآفرینی با آن سرو کار دارد، وقت اقدام و تصمیم گیری تمام جوانب را برای اخذ بهترین تصمیم مورد توجه قرار دهد، هر گز سرخود تصمیم نمی گیرد ابتدا با مشورت از افراد خبره وضعیت را مورد بررسی قرار می دهد و سپس اقدام می کند و...	
	نوآوری	تبدیل ایده به عمل، خاص بودن خدمات شما، روش های کاربردی کردن	۱م، ۲م، ۳م

مقاله‌های اصلی	مقاله‌های فرعی	نمونه کدهای اولیه مصاحبه شوندگان	مصادفها
		محصول، دگرگون کردن صنعت با نگاه عمل‌گرایی، استفاده از نوآوری‌های کارآفرین‌های برتر، شناسایی ایده‌های نوآورانه، خلق نوآوری درون سازمانی، و ...	۵م، ۶م ۷م، ۱۰م ۱۲م
	مدیریت کارکنان	مدیریت کارکنان و نمایندگی‌های محصول در جاهای دور، شناخت تخصص‌های مورد نیاز، یک کارشناس داشته باشید، آگاهی از سبک‌های مدیریت، آگاهی از روش‌های بهبود توانایی کارکنان، آگاهی از چگونگی جذب و استخدام نیروهای توانمند و ...	۱م، ۴م ۵م، ۶م ۷م، ۸م ۹م، ۱۰م
	برنامه‌ریزی راهبردی	عجله نکردن در شروع کار و آهسته گام برداشتن، پیشرفت طبق برنامه‌ریزی، سناریو نوشتن برای صفر تا صد کار، برنامه‌ریزی خطی را دانستن، تعیین وضعیت موجود، در نظر داشتن یک چشم‌انداز روشن، تعریف دقیق اهداف عملیاتی و کاربردی و ...	۱م، ۲م ۴م، ۵م ۸م، ۹م
مدیریتی کارآفرینانه	مدیریت دانش	ایجاد یک اتاق فکر، جلسه با کارکنان، روش‌های تسریع دانش در کسب‌وکار، نشر ایده، تشویق اعضا به اشتراک دانش، مستندسازی تجربه‌های موفق و ناموفق، بکارگیری تجربه‌های موفق نهادهای دیگر، کاربرد ایده‌ها و برنامه‌های موفق و ...	۱م، ۲م ۵م، ۶م ۸م، ۱۰م ۱۲م
	مدیریت پروژه	شناخت صفر تا صد پروژه، استفاده از روش اجایل، نگاه کنسرسیومی به پروژه‌ها، روش‌های رسیدن به اهداف پروژه، مدیریت پروژه با فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، زمان‌بندی دقیق پروژه‌ها و ...	۱م، ۲م ۳م، ۵م ۸م، ۱۰م ۱۱م
	مهارت در تعیین هدف گذاری روشن	شناخت اهداف صنعت، تعیین چند هدف فرعی، تعیین حوزه مشخص برای ارائه خدمت و یا تولید محصول، قابلیت شناسایی انتظارات زیر نفعان و هدف گذاری متناسب با آن، تدوین اهداف کلی و جزئی کاربردی جهت تحقق اقدامات، هدف گذاری صحیح بر مبنای واقعیت‌های صنعتی و خدماتی و ...	۴م، ۵م ۶م، ۹م ۱۲م
	رهبری	نقش یار استراتژیک سازمان را داشتن، نفوذ بر کارکنان، پذیرفتن شما از طرف کارکنان به شکل قلبی، تحریک تشویق درونی اعضا، قابلیت ایجاد یک چشم‌انداز جمع‌پذیر، تحریک درونی اعضا به نوآوری، توجه به نیازها و علایق زیردستان و ...	۱م، ۲م، ۳م ۶م، ۸م ۱۰م، ۱۱م ۱۲م

مقاله های اصلی	مقاله های فرعی	نمونه کدهای اولیه مصاحبه شوندگان	مصادرها
	مهارت مالی	تأمین سرمایه کردن، آشنایی با حساب دخل خرج های، داشتن دانش لازم جهت تخمین هزینه های لازم برای کسب و کار، قابلیت و مهارت لازم برای بودجه بندی صحیح جهت تحقق کسب و کار، داشتن دانش و مهارت لازم جهت تأمین هزینه های کسب و کار از منابع مختلف و ...	۱م، ۲م، ۴م، ۵م، ۶م، ۹م، ۱۰م، ۱۱م، ۱۲م
	مهارت مدیریت بحران	خونسردی برای در نظر گرفتن تمام جوانب بحران، سرعت عمل در روبرو وضعیت چالش آور برای رو جمع جور کردن همه چیز، آمادگی برای شرایط بحرانی و مدیریت مشکلات پیش رو، شناسایی و تخمین ریسک ها و خطرات فعلی و آینده در طول روند طراحی و اجرای کسب و کار، و ...	۱م، ۲م، ۵م، ۷م، ۹م، ۱۰م
	مهندسی معکوس	برگشتن به کاری که انجام میدی، بالا و پایین کار رو مورد تحلیل قرار دادن برای شناخت مسیر، شناخت چگونه قرارگیری اجزا برای ایجاد یک کسب و کار در کنار هم، آشنایی با روش های صحیح مهندسی معکوس	۱م، ۲م، ۴م، ۵م، ۶م، ۹م، ۱۰م، ۱۱م، ۱۲م
اجتماعی کارآفرینانه	حفظ روابط با دیگران	روابط با دانشجویهای هم کلاسی، روابط با افراد با رشته های کاربردی، مشورت کردن با دیگران، شناخت ویژگی های افراد، بازخورد به موقع در خصوص ارتباط به کارکنان، تعامل با ذینفعان، تعاملات با بخش دولتی و بخش خصوصی، سعی در تهیه تیم کاری حرفه ای، بازدید از کارهای تولیدی افراد در آن حوزه، مهارت در گفتار با دیگران و ...	۱م، ۲م، ۴م، ۵م، ۶م، ۷م، ۸م، ۹م، ۱۰م، ۱۱م
	شبکه سازی	جلسه با افراد معروف در حوزه مربوطه، ایجاد شبکه برای کارهای گروهی، بهره گیری از فضای مجازی برای ایجاد شبکه الکترونیکی، ایجاد شبکه با ذینفعان، شرکت کردن در کنفرانس ها، ایجاد یک شبکه ای از دانشجویها برای کارشناسی کارهای، شبکه سازی با افراد خارج از کشور، ایجاد شبکه با افراد متخصص و همکاری داخلی و ...	۱م، ۲م، ۳م، ۷م، ۸م، ۴م، ۵م
	مهارت میان فرهنگی	سفر خارج از کشور و تقویت تعاملات برای درک فرهنگ ها، شرکت در کنفرانس های بین المللی برای کسب ایده های جدید از فرهنگ های متفاوت، آشنایی با استانداردهای بین المللی، آگاهی از کارها آن حوزه در جهان، توجه به تغییرات بین المللی، کسب زبان بین المللی، دیدار با کارآفرینان خارجی، کسب	۱م، ۸م، ۵م، ۱۰م

مقوله های اصلی	مقوله های فرعی	نمونه کدهای اولیه مصاحبه شوندگان	مصاحبه‌ها رد
		سبک‌های ارتباطی با فرهنگ‌ها و ...	
	مهارت مذاکره	مهارت مذاکره و ارتباط من با بانک‌ها، مهارت مذاکره با افراد برای تأمین منابع مالی، مهارت مذاکره برای فروش محصول، مهارت مذاکره برای ایجاد شرکای تجاری، آشنایی به شخصیت شناسی، انگیزها و بینش‌های سرمایه‌گذاران، تشخیص زمان برای اراده امتیازات به طرفین در صورت لزوم و ...	م ۵، م ۳، م ۷، م ۱۰، م ۸

نتایج بخش مصاحبه برای سازه تحلیل محتوا شایستگی‌های کارآفرینانه بیانگر ۶ مقوله اصلی و ۴۴ زیر مولفه است. بدین صورت که مقوله دانش کارآفرینانه شامل ۸ زیر مقوله اخلاق کسب‌وکار، طراحی مدل کسب‌وکار، طرح کسب‌وکار، بین‌المللی سازی کسب‌وکار، راه‌اندازی کسب‌وکار، حقوق کسب‌وکار، بازاریابی کارآفرینانه و طراحی محصول است. مقوله نگرش کارآفرینانه ۱۳ زیر مقوله خودآگاهی، پشتکار، تحمل ابهام، کنترل درونی، استقلال‌طلبی، خودکارآمدی کارآفرینانه، تفکر خلاق، تفکر نقادانه، خوشبینی، روحیه ماجراجویی، روحیه ریسک‌پذیری و رویکردی را در بر می‌گیرد. مقوله آگاهی کارآفرینانه ۶ زیر مقوله مهارت در جستجو اطلاعات جدید، ارتباط اطلاعات جدید با دانش قبلی، ارزیابی اطلاعات جدید، مهارت در انتقال بهترین رسانه برای انتقال پیام، مهارت‌های رایانه‌ای و مهارت در استفاده از پژوهش در کسب‌وکار قرار دارد. مقوله فرصت‌آفرینی کارآفرینانه ۴ زیر مقوله استفاده از فرصت‌ها، مهارت تصمیم‌گیری، مهارت حل مسئله و نوآوری را شامل می‌شود. مقوله مدیریتی کارآفرینانه ۹ زیر مقوله مهارت رهبری در کسب‌وکار، مهارت مدیریت پروژه در کسب‌وکار، مهارت مدیریت دانش در کسب‌وکار، مهارت برنامه‌ریزی راهبردی، مهارت مدیریت کارکنان، مدیریت مالی، مهارت در استفاده از مهندسی معکوس، مدیریت بحران در کسب‌وکار و توانایی هدف‌گزاری روشن را در بر می‌گیرد. مقوله شبکه‌سازی کارآفرینانه نیز ۴ زیر مقوله شبکه‌سازی اجتماعی، مهارت در حفظ روابط با کارکنان، مهارت مذاکره و مهارت‌های میان فرهنگی را شامل می‌شود.

بخش دوم: تحلیل محتوا سرفصل‌های برنامه درسی در رشته کارشناسی SBM بر اساس

سازه تحلیل محتوا شایستگی‌های کارآفرینانه

جدول ۳. تحلیل محتوا سازه شایستگی‌های دانش کارآفرینانه

فراوانی	رشته کارشناسی مدیریت کسب‌وکارهای کوچک	
	گویه‌های سازه شایستگی‌های دانشی کارآفرینانه	
۱	اخلاق کسب‌وکار	۱
۰	طراحی مدل کسب‌وکار	۲
۱	طرح کسب‌وکار	۳
۱	بین‌المللی سازی کسب‌وکار	۴
۰	راه‌اندازی کسب‌وکار	۵
۴	حقوق کسب‌وکار	۶
۰	بازاریابی کارآفرینانه	۷
۰	طراحی محصول	۸
۷	جمع فراوانی	

جدول شماره ۳ وضعیت سازه شایستگی‌های دانشی کارآفرینانه در بین سرفصل‌های برنامه درسی رشته SBM را نشان می‌دهد. براساس این جدول در سرفصل‌های برنامه درسی این رشته شایستگی‌های اخلاق کسب‌وکار، طرح کسب‌وکار و بین‌المللی سازی کسب‌وکار هر کدام با فراوانی ۱ و حقوق کسب‌وکار با فراوانی ۴ توجه شده است. ولی به شایستگی‌های طراحی مدل کسب‌وکار، راه‌اندازی کسب‌وکار، بازاریابی کارآفرینانه و طراحی محصول در سرفصل‌های برنامه درسی SBM توجه نشده است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که امکان آموزش اخلاق کسب‌وکار، طرح کسب‌وکار و بین‌المللی سازی کسب‌وکار، حقوق کسب‌وکار در بین سرفصل‌های برنامه درسی مصوب وزارت علوم در رشته SBM در دانشگاه تهران تعریف شده است. ولی امکان آموزش دیگر شایستگی‌های طراحی مدل کسب‌وکار، راه‌اندازی کسب‌وکار، بازاریابی کارآفرینانه و طراحی محصول پیش‌بینی نشده است.

جدول ۴. تحلیل محتوا سازه شایستگی‌های نگرش کارآفرینانه

فراوانی	رشته کارشناسی مدیریت کسب‌وکارهای کوچک	
	گویه سازه شایستگی‌های نگرش کارآفرینانه	
۰	خودآگاهی	۱

تحلیل آموزش مغفول شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه درسی...

۰	پشتکار	۲
۰	تحمل ابهام	۳
۰	کنترل درونی	۴
۰	استقلال طلبی	۵
۰	خودکارآمدی کارآفرینانه	۶
۳	تفکر خلاق	۷
۱	تفکر نقادانه	۸
۰	روحیه ماجراجویی	۱۰
۰	روحیه ریسک‌پذیری	۱۱
۰	رؤیابردازی	۱۲
فراوانی		

جدول شماره ۴ وضعیت سازه شایستگی‌های نگرشی کارآفرینانه در بین سرفصل‌های برنامه درسی در SBM را نشان می‌دهد. براساس این جدول در سرفصل‌های برنامه درسی این رشته به تفکر خلاق با فراوانی ۳ و تفکر نقادانه با فراوانی ۱ توجه شده است، ولی خودآگاهی، پشتکار، تحمل ابهام، کنترل درونی، استقلال طلبی، خودکارآمدی کارآفرینانه، روحیه ماجراجویی، روحیه ریسک‌پذیری و رؤیابردازی توجه نشده است.

جدول ۵. تحلیل محتوا سازه شایستگی‌های آگاهی کارآفرینانه

فراوانی	رشته کارشناسی مدیریت کسب‌وکارهای کوچک	
	گویه‌های سازه شایستگی‌های آگاهی کارآفرینانه	
۰	مهارت در جستجو اطلاعات جدید	۱
۰	ارتباط اطلاعات جدید با دانش قبلی	۲
۰	ارزیابی اطلاعات جدید	۳
۳	مهارت‌های رایانه‌ای	۵
۱	مهارت در استفاده از پژوهش در کسب و کار	۶
۰	آینده‌نگری	۷
۴	فراوانی	

جدول شماره ۵ وضعیت سازه شایستگی‌های آگاهی کارآفرینانه در بین سرفصل‌های برنامه درسی رشته SBM را نشان می‌دهد. براساس این جدول در سرفصل‌های برنامه درسی این رشته به شایستگی مهارت‌های رایانه‌ای با فراوانی ۴ و مهارت در استفاده از پژوهش در کسب‌وکار با

دکتر احمد ملکی پور ، دکتر رضوان حکیم زاده ، دکتر مرضیه دهقانی

فراوانی ۱ توجه شده است. ولی به شایستگی‌های مهارت در جستجو اطلاعات جدید، ارتباط اطلاعات جدید با دانش قبلی، ارزیابی اطلاعات جدید، مهارت در انتقال بهترین رسانه برای انتقال پیام و آینده‌نگری با فراوانی ۰ توجه شده است.

جدول ۶. تحلیل محتوا سازه شایستگی‌های فرصت‌آفرینی کارآفرینانه

فراوانی	رشته‌های کارشناسی مدیریت کسب‌وکارهای کوچک	
	گویه‌های سازه شایستگی‌های فرصت‌آفرینی کارآفرینانه	
۰	استفاده از فرصت‌ها	۱
۳	مهارت تصمیم‌گیری	۲
۴	مهارت حل مسئله	۳
۰	نوآوری	۴
۷	جمع کل فراوانی	

جدول شماره ۶ وضعیت سازه شایستگی‌های آگاهی کارآفرینانه در بین سرفصل‌های برنامه درسی در رشته SBM را نشان می‌دهد. براساس این جدول در سرفصل‌های برنامه درسی این رشته به مهارت‌های استفاده از فرصت با فراوانی ۱، مهارت تصمیم‌گیری با فراوانی ۳ و حل مسئله با فراوانی ۴ توجه شده است. ولی به مهارت استفاده از فرصت و نوآوری با فراوانی ۰ توجه شده است.

جدول ۷. تحلیل محتوا سازه شایستگی‌های مدیریت کارآفرینانه

فراوانی	رشته کارشناسی مدیریت کسب‌وکارهای کوچک	
	گویه‌های سازه شایستگی‌های مدیریت کارآفرینانه	
۴	مهارت رهبری در کسب‌وکار	۱
۲	مهارت مدیریت پروژه در کسب‌وکار	۲
۰	مهارت مدیریت دانش در کسب‌وکار	۳
۲	مهارت برنامه‌ریزی راهبردی	۴
۵	مهارت مدیریت کارکنان	۵
۰	مهارت در استفاده از مهندسی معکوس	۶
۱۱	مهارت‌های مدیریت مالی	۷
۰	مدیریت بحران در کسب‌وکار	۸
۰	توانایی هدف‌گذاری روشن	۹
۲۴	جمع کل فراوانی	

تحلیل آموزش مغفول شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه درسی...

جدول شماره ۷ وضعیت سازه شایستگی‌های مدیریت کارآفرینانه در بین سرفصل‌های برنامه درسی SBM نشان می‌دهد. براساس این جدول در سرفصل‌های برنامه درسی این رشته به مهارت‌های رهبری کسب‌وکار با فراوانی ۴، مدیریت پروژه با فراوانی ۲، برنامه‌ریزی راهبردی با فراوانی ۲، مدیریت کارکنان با فراوانی ۵ و مدیریت مالی با فراوانی ۱۱ توجه شده است. ولی به مهارت‌های مدیریت دانش در کسب‌وکار، استفاده از مهندسی معکوس، مدیریت بحران در کسب‌وکار و هدف‌گذاری روشن توجه نشده است.

جدول ۸. تحلیل محتوا سازه شایستگی‌های اجتماعی کارآفرینانه

فراوانی	رشته کارشناسی مدیریت کسب‌وکارهای کوچک	
	گویه‌های سازه شایستگی‌های اجتماعی کارآفرینانه	
۰	شبکه‌سازی اجتماعی	۱
۱	مهارت در حفظ روابط با کارکنان	۲
۱	مهارت مذاکره	۳
۰	مهارت‌های میان فرهنگی	۴
۲	جمع کل فراوانی	

جدول شماره ۸ وضعیت سازه شایستگی‌های اجتماعی کارآفرینانه در بین سرفصل‌های برنامه درسی SBM را نشان می‌دهد. براساس این جدول در سرفصل‌های این رشته به مهارت‌های حفظ روابط با کارکنان و مهارت مذاکره هر کدام با فراوانی ۱ توجه شده است. اما به شایستگی‌های شبکه‌سازی اجتماعی و مهارت‌های میان فرهنگی با فراوانی ۰ توجه شده است.

جدول ۹. خلاصه تحلیل محتوا سازه‌های کارآفرینانه در برنامه درسی SBM

فراوانی	رشته کارشناسی مدیریت کسب‌وکارهای کوچک	
	سازه شایستگی‌های کارآفرینانه	
۷	سازه شایستگی‌های دانشی کارآفرینانه	۱
۴	سازه شایستگی‌های نگرشی کارآفرینانه	۲
۴	سازه شایستگی‌های آگاهی کارآفرینانه	۳
۷	سازه شایستگی‌های فرصت‌آفرینی کارآفرینانه	۴
۲۴	سازه شایستگی‌های مدیریتی کارآفرینانه	۵
۲	سازه شایستگی‌های اجتماعی کارآفرینانه	۶
۱۹	جمع کل فراوانی	

جدول شماره ۹ وضعیت سازه شایستگی‌های اجتماعی کارآفرینانه در بین سرفصل‌های برنامه درسی رشته SBM را نشان می‌دهد. براساس این جدول در سرفصل‌های برنامه درسی این رشته به ترتیب بیشترین به کمترین، سازه شایستگی‌های مدیریتی کارآفرینانه با فراوانی ۲۴، شایستگی‌های دانشی کارآفرینانه و فرصت‌آفرینی کارآفرینانه با فراوانی ۷، شایستگی‌های نگرشی کارآفرینانه و آگاهی کارآفرینانه با فراوانی ۴ و شایستگی‌های اجتماعی کارآفرینانه با فراوانی ۲ توجه شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه رشته کارشناسی مدیریت کسب و کارهای کوچک یا SBM یکی از رشته‌هایی است که از نظر ماهیت نسبت به دیگر رشته‌های آموزش عالی مستلزم توجه بیشتری به آموزش کارآفرینی می‌باشد، که امر می‌تواند با استفاده از پتانسیل برنامه درسی رسمی دانشگاه‌ها ایجاد شود. بر این اساس هدف پژوهش حاضر تحلیل آموزش مغفول شایستگی‌های کارآفرینانه در سرفصل‌های برنامه درسی رشته کارشناسی SBM بود. یافته‌ها در بخش مصاحبه بیانگر استخراج ۴۴ زیر مولفه در قالب ۶ مقوله اصلی شامل مقوله دانش کارآفرینانه (۸ زیر مولفه)، نگرش کارآفرینانه (۱۲ زیر مولفه)، آگاهی کارآفرینانه (۷ زیر مولفه)، فرصت کارآفرینانه (۴ زیر مولفه)، مدیریت کارآفرینانه (۹ زیر مولفه) و اجتماعی کارآفرینانه (۴ زیر مولفه) بود. در بخش تحلیل محتوا سرفصل‌های برنامه درسی نیز نشان داد که میزان حضور شایستگی‌های کارآفرینانه در بین سرفصل‌های برنامه درسی SBM مورد غفلت قرار گرفته‌اند. یافته‌های ملکی پور و همکاران (۱۳۹۵) جنتیان (۱۳۹۵)، شریف و همکاران (۱۳۹۰)، با نتایج این پژوهش همخوانی دارد؛ بنابراین می‌توان گفت با توجه به عدم حضور شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه درسی SBM توانایی دانشجویان این رشته‌ها در سطح کلان برای برنامه‌های توسعه کشور، و همچنین در سطح خرد برای کسب خلاقیت، نوآوری و اعتماد بنفس در مقابله با چالش‌ها زندگی کم‌رنگ خواهد بود. این در حالی است که هدف از تشکیل این رشته آموزش نیروی انسانی متخصص برای راه اندازی کسب و کارهای جدید و نیز نیروی مناسب برای حرکت سازمان‌ها، موسسه‌ها و شرکت‌های دولتی و خصوصی در مسیر کارآفرینی است. در زیر وضعیت هر کدام از شایستگی‌های کارآفرینانه در سرفصل‌های برنامه درسی رشته SBM مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

یافته‌های این پژوهش در ارتباط با شایستگی‌های دانش کارآفرینانه نشان داد که در سرفصل‌های برنامه درسی رشته SBM شایستگی‌های اخلاق کسب‌وکار، طرح کسب‌وکار،

تحلیل آموزش مغفول شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه درسی...

بین‌المللی سازی کسب‌وکار و حقوق کسب‌وکار وجود دارد، اما شایستگی‌های طراحی مدل کسب‌وکار، راه‌اندازی کسب‌وکار، بازاریابی کارآفرینانه و طراحی محصول در سرفصل‌های برنامه درسی رشته SBM مغفول مانده است. در این راستا فراهانی و همکاران (۱۳۹۳)، برومند و همکاران (۱۳۹۲)، بدری و همکاران (۱۳۸۵) در پژوهش خود به نتایجی اشاره کرده‌اند، که تا حدودی با یافته‌های این تحقیق همخوانی دارد. بنابراین با توجه به اهمیت این شایستگی‌ها می‌توان استدلال کرد که برای ایجاد شایستگی‌های دانشی کارآفرینانه در دانشجویان ضروریست که سیاستگذاران و برنامه‌ریزان درسی در حوزه این رشته توجه خاصی را به گنجاندن این مؤلفه‌ها در برنامه درسی داشته باشند.

یافته دیگر این پژوهش در خصوص شایستگی‌های نگرش کارآفرینانه نیز بیانگر این است که در سرفصل‌های برنامه درسی SBM امکان آموزش تفکر خلاق و تفکر نقادانه تعریف شده است. ولی امکان آموزش شایستگی‌های خودآگاهی، پشتکار، تحمل ابهام، کنترل درونی، استقلال‌طلبی، خودکارآمدی کارآفرینانه، روحیه ماجراجویی، روحیه ریسک‌پذیری و رؤیاپردازی پیش‌بینی نشده است. یافته‌های ملکی پور و همکاران (۱۳۹۵)، جنتیان (۱۳۹۵)، شریف و همکاران (۱۳۹۲) با نتایج این پژوهش همسو است. همانطور که گفته شد بخش شایستگی‌های نگرش کارآفرینانه زیر مقوله‌هایی همچون خودآگاهی، پشتکار، تحمل ابهام، کنترل درونی، استقلال‌طلبی، خودکارآمدی کارآفرینانه، تفکر خلاق، تفکر نقادانه، روحیه ریسک‌پذیری، ماجراجویی و رؤیاپردازی شامل می‌شود. بر این اساس مؤلفه‌های نگرشی نقش بی‌بدیلی را در سوق دادن دانشجویان به سوی کارآفرینی ایجاد می‌کند. زیرا این مولفه به عنوان یگانه عامل یادگیری پایدار منجر به یک حالت آمادگی روانی و عصبی برای افزایش اقدام کارآفرینانه در بین دانشجویان خواهند شد. از این رو ضرورت دارد که مؤلفه‌ها نگرشی همچون: خودآگاهی، پشتکار، تحمل ابهام، کنترل درونی، استقلال‌طلبی، خودکارآمدی کارآفرینانه، روحیه ماجراجویی، روحیه ریسک‌پذیری و رؤیاپردازی در سرفصل‌های برنامه درسی این رشته تعریف شود.

یافته‌های این پژوهش در ارتباط با شایستگی‌های آگاهی کارآفرینانه نیز نشان داد که در سرفصل‌های برنامه درسی رشته SBM به شایستگی مهارت‌های رایانه‌ای و مهارت در استفاده از پژوهش در کسب‌وکار توجه شده است. ولی شایستگی‌های مهارت در جستجو اطلاعات جدید، ارتباط اطلاعات جدید با دانش قبلی، ارزیابی اطلاعات جدید، مهارت در انتقال بهترین رسانه برای انتقال پیام، آینده‌نگری مورد غفلت قرار گرفته‌اند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت از آنجایی که پیشرفت‌های روز افزون بشری منجر به تولید گسترده اطلاعات از منابع گوناگون شده است، بنابراین نیاز است که دانشجویان رشته SBM برای همسویی با این تحولات و به دنبال آن موفقیت در حوزه کارآفرینی این شایستگی‌ها را کسب کنند.

در ارتباط با شایستگی‌های فرصت‌آفرینی کارآفرینانه یافته‌های این پژوهش نشان داد در سرفصل‌های برنامه درسی رشته SBM به مهارت‌های استفاده از فرصت، مهارت تصمیم‌گیری و حل مسئله توجه شده است. ولی به مهارت استفاده از فرصت و نوآوری توجه نشده است. ملکی پور و همکاران (۱۳۹۵)، جنتیان (۱۳۹۵)، شریف و همکاران (۱۳۹۲) در بخش‌هایی از یافته‌های خود به نتایج مشابهی گزارش کرده‌اند، که با یافته‌های این پژوهش مطابقت دارد. لذا نیاز است مهارت استفاده از فرصت و نوآوری در این رشته پیش بینی شود. یافته‌های این پژوهش همچنین در ارتباط با شایستگی‌های مدیریتی کارآفرینانه نشان داد که در سرفصل‌های برنامه درسی این رشته مهارت‌های رهبری کسب‌وکار، مدیریت پروژه، برنامه‌ریزی راهبردی، مدیریت کارکنان و مدیریت مالی توجه شده، ولی به مهارت‌های مدیریت دانش در کسب‌وکار، استفاده از مهندسی معکوس، مدیریت بحران در کسب‌وکار و هدف‌گذاری روشن پرداخته نشده است. ملکی پور و همکاران (۱۳۹۵)، جنتیان (۱۳۹۵)، شریف و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهش خود به نتایجی اشاره کرده‌اند، که تا حدودی با یافته‌های این تحقیق همخوانی دارد. به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت شایستگی‌های مدیریتی با توجه گستردگی، ماهیت و همچنین اهمیت آن در خصوص چگونگی استفاده از منابع مالی، جذب، تعیین راهبرد، هماهنگی، ارزشیابی و نیز استخدام نیروهای متخصص تاثیر زیادی را در کارآفرینی دانشجویان این رشته ایفا می‌کند.

در ارتباط با شایستگی‌های اجتماعی کارآفرینانه یافته‌های این پژوهش بیانگر این است که در سرفصل‌های رشته SBM به مهارت‌های حفظ روابط با کارکنان و مهارت مذاکره پرداخته شده، اما شایستگی‌های شبکه‌سازی اجتماعی و مهارت‌های میان فرهنگی همچنان مغفول مانده‌اند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که امکان آموزش مهارت در حفظ روابط با کارکنان و مهارت مذاکره در سرفصل‌های برنامه درسی رشته کارشناسی SBM تعریف شده است. ولی امکان آموزش دیگر شایستگی‌ها پیش‌بینی نشده است. به طور کلی می‌توان استدلال کرد افراد کارآفرین در ارتباط با شایستگی‌های اجتماعی به‌خوبی از این موضوع اطلاع دارند که موفقیت در کارآفرینی تنها در گرو کسب شایستگی‌های رهبری، مدیریتی، بازاریابی، تعهد و... نیست، بلکه نیاز است با ایجاد یک سری شبکه‌های درون مرزی و برون مرزی و نیز کسب روش‌های چگونگی مذاکره ضمن جذب و اقناع صاحبان ایده، دولت‌ها و مؤسسات مالی از رویکردها و نقطه نظرات آنها برای بهبود و پیشرفت کسب‌وکار خود سود ببرد. در پایان یافته‌ها همچنین در خصوص وضعیت سازه شایستگی‌های کارآفرینانه در بین سرفصل‌های برنامه درسی SBM نشان داد که به شایستگی‌های مدیریتی کارآفرینانه با بیشترین فراوانی و سازه شایستگی‌های اجتماعی

تحلیل آموزش مغفول شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه درسی...

کارآفرینانه کمترین توجه شده است، این در حالی است که شایستگی‌های اجتماعی نقش بسزایی را در تثبیت و توسعه کارآفرینی ایجاد می‌کند.

به‌طور کلی می‌توان گفت، با توجه اهمیت آموزش کارآفرینی در رشته SBM ضروریست که دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان آموزش عالی اقدامات لازم را برای بازنگری برنامه درسی این رشته در راستا کسب شایستگی‌های کارآفرینانه و به دنبال آن سوق دادن دانشجویان این رشته به سوی کارآفرینی به عمل آورند، تا ضمن افزایش نگاه کارآفرینانه دانشجویان در هر وظیفه و شغل مختص خود، حرکت دانشگاه‌های کشور به سوی نسل سوم دانشگاه‌ها یعنی دانشگاه‌های کارآفرین را تسهیل کنند. با همه این اوصاف در ارتباط با محدودیت‌های این پژوهش قابل ذکر است از آنجایی که مطالعات کیفی در پارادایم تفسیری قرار می‌گیرند، ممکن است در این تحقیق ذهنیت مشارکت‌کنندگان و سوگیری پژوهشگر در ارائه نتایج تاثیرگذار شده باشد.

Ademiluyi, L.F. (2007). Business competencies needed for effective entrepreneurship as perceived by fresh graduates. *Business Education Journal*, 4(3), 52-58.

Adib Haj Bagheri, M., Parvizi, S., and Salsali, M. (2012). *Qualitative research methods*. Tehran. Publisher: Bashar Publishing and Advertising [in Persian].

Bridge, S., and O'Neill, K. (2012). *Understanding enterprise: entrepreneurship and small business*. Palgrave Macmillan.

EC-European Commission. (2008). *Entrepreneurship in higher education, especially within non-business studies*. Final Report of the Expert Group, Brussels, Belgium.

Gatewood, E.K. et al. (2002). "The effects of perceived entrepreneurial ability on task effort, performance, and expectancy". *Entrepreneurship Theory and Practice*, 27(2), 187-206.

Gibb, A. (2002). In pursuit of a new 'enterprise and entrepreneurship paradigm for learning: creative destruction, new values, new ways of doing things and new combinations of knowledge. *International Journal of Management Reviews*. 4(3), 233-269.

Harris, M.L., Gibson, S.G. (2008). "Examining the entrepreneurial attitudes of US business students". *Education + Training*, 50(7), 568-81.

Henry, C., Hill, F. and Leitch, C. (2005). "Entrepreneurship education and training: Can entrepreneurship be taught? Part II". *Education + Training*, 47, 98-111.

Izquierdo, E. E. (2008). *Intervention Based on the Constructivist Paradigm on the Development of Entrepreneurial Competencies in University Students Ghent University*. Ghent, Belgium.

Jenatian, B. (2016). *A comparative Study of Entrepreneurship education Programs at Universities in the United States, Japan and Iran*. Master's Thesis, Faculty of Psychology and Education. University of Tehran. (Persian)

Kuratko, D. F. (2005). "The emergence of entrepreneurship education: Development, trends, and challenges". *Entrepreneurship Theory and Practice*, 29(5): 577-598.

Lewis, K., and Massey, C. (2003). Delivering enterprise education in New Zealand. *Education+ Training*, 45(4), 197-206.

Malekipour, A., Hakimzadeh, R., Dehghani, M. and Zali, M. R. (2015). A comparative study of the curriculum of entrepreneurship education in the field of social and behavioral sciences at Tehran University with leading American universities. *Journal of Academic Research and Writing*, 3 (5), 32-49 [in Persian].

Mitra, J., Matlay, H. (2004). Entrepreneurial and vocational education and training: lessons from Eastern and Central Europe. *Industry and Higher Education*, 18 (1), 53-69.

Moberg, K., Stenberg, E., and Vestergaard, L. (2012). *Impact of entrepreneurship education in Denmark-2012*. Odense, Denmark: The Danish Foundation for Entrepreneurship-Young Enterprise.

Null, W. (2011). Curriculum form theory to practice. Published by Rowman and Littlefield Publishers, Inc.

Paco, A., Ferreira, J., and Raposo, M. (2016). Development of entrepreneurship education programmes for HEI students: The lean start-up approach. *Journal of Entrepreneurship Education*, 19(2), 39.

Philipp, S., Urs, F., and Thomas, Z. (2014). *Global University Entrepreneurial Spirit Students' Survey*. University of St.Gallen. Available

from:http://www.guesssurvey.org/PDF/2013/GUESSS_INT_2013_REP ORT.pdf.

Souitaris, V. Zerbinati, S., Al-Laham, A. (2007). Do entrepreneurship programmes raise entrepreneurial intention of science and engineering students? The effect of learning, inspiration and resources, *Journal of Business Venturing*, 22(4), 566-591.

Safari, S., and Samizadeh, M. (2011). Needs assessment of knowledge and entrepreneurship skills training in humanities fields. *Journal of Education Technology*, 7(1), 65-79 [in Persian].

Salehi Omran, E., and Rostami, F. (2009). Investigating the impact of university education in cultivating students' entrepreneurship characteristics. *Management and Planning in Educational Systems*, 2(1), 22-34 [in Persian].

Sang, M. L., and C. Daesung (2005). "Impact of entrepreneurship education: A comparative study of the U.S. and Korea", *International Entrepreneurship and Management Journal*, 1(1), 27-43.

Sharif, S. M., Jamshidian, A., Rahimi, H., and Naderi, N. (2011). Analysis of the status of entrepreneurship education in Iran's higher education. *Scientific Research Journal of Entrepreneurship Development*, 4 (1), 87-106 [in Persian].

Terpstra, D. E., and Rozell, E. J. (1993). The relationship of staffing practices to organizational level measures of performance. *Personnel psychology*, 46(1), 27-48.

US Department of Commerce. (2013). *The innovative and entrepreneurial university: Higher education, innovation and entrepreneurship in focus* (pp. 18-20). Office of Innovation and Entrepreneurship, Economic Development Administration. Available from [http://www.eda.gov/pdf/The Innovative and Entrepreneurial UniversityReport.pdf](http://www.eda.gov/pdf/The_Innovative_and_Entrepreneurial_UniversityReport.pdf).

Wilson, F. Kickul, J., Marlino, D. (2007). Gender, entrepreneurial selfefficacy, and entrepreneurial career intentions: Implications of entrepreneurship education *Entrepreneurship, Theory and Practice*, 31(3), 387-406.

